

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Christophori Cellarii Compendium Antiquitatum
Romanorum**

Cellarius, Christoph

Halae Magdeburgicae, 1774

VD18 10161015

Sect. II. De Legibus Romanorum.

urn:nbn:de:gbv:45:1-17085

SECT. II.

DE LEGIBVS ROMANORVM.

CAP. I.

DE LEGIBVS GENERATIM.

§. I.

MAGNA amplitudo vocabuli *legis* est, & latinis auctoribus varia significat. Proprie dicta lex,

parti assignatae sint. Fuit id in capite fori, sub Capitolio, ut ex CICERONE *lib. V. in Verr. cap. 30.* & LIVIO *lib. I. cap. 33.* & vestigiis latomiarum, quae adhuc Romae exstant, liquet. Ab eo carcere alius, in nona regione prope Marcelli theatrum situs, distingui debet, auctore PLINIO *lib. VII. cap. 36. & 59.* Praeter haec, Romae ergastula, tam publica, quam privata fuerunt, quae omnia vberius monstravi *diff. de vinculis Paulli ex antiquitatum profanarum monumentis illustratis.*

II) *Custodia militaris*; qua rei non in carcere servabantur, sed militibus custodiendi tradebantur. Fuit haec custodia pro delicti ratione mox lenior, quando sine catenis miles reum servabat; mox durior, quum dextra illius cum sinistra militis per catenam coniuncta esset. Saepe tutioris custodiae causa noxio duo milites additi sunt, quae omnia fuse probarunt BARN. BRISSONIVS *de formul. lib. V. p. 473.* IVST. LIPSIUS *excurs. in Tacit. p. 187. ed. Paris.* IAC. LECTIVS *ad Modestin. de pœn. tom. I. thes. iur. Rom. Euer. Ortonis p. 151.* CORNEL. VAN BYNCKERSHOECK *obs. iur. p. 17.* LAVR. RAMIRESIVS *DE PRADO pentecontarch. cap. V. p. 35.* alique plures, quos memorata *de vinculis Paulli dissertazione p. 39.* excitavi.

III) *Custodia apud magistratus*, qua adusati, nobiliores potissimum, ubi crimen nondum confessi erant, con-

lex, vt Ateius Capito apud GELLIVM *lib. X. cap. 20.* definit, est *generale iussum populi, aut plebis, rogante magistratu.* Dum dicit *generale*, vult omnes lege obligari debere. Atque ita lex Manilia, quam Cicero oratione defendit, proprie lex non erat, sed potius priuilegium, quia de vno

Z 2

Pom-

consulibus, prætoribus aliisque magistratibus custodiendi tradebantur, de quo adseruandi reos modo ANT. BOMBARDINVM *de carcere cap. XI. p. 85.* IOS. WASSE *not. ad Sallust. p. 141.* IAC. LECTIVM *loco excitato & GOTTL. CORTIVM not. ad Sallust. p. 278.* adeas.

IV) *Custodia apud fideiussores.* Supra iam obseruari, pro iis, qui in ius vocati erant, sæpe ab aliis sponcionem præstitam fuisse. Quum vero eiusmodi fideiussores spondidissent, se velle culpam in se suscipere; nisi adculatum stato iudicii die sisterent, sæpe fiebat, vt isti, ne fraudarentur, reos in domum suam reciperent ibique custodirent: *conf. IVST. LIPSIVS not. in Tacitum p. 8. LAVR. RAMIRESIVS DE PRADO pentecontarch. cap. V. p. 37. BARNAB. BRISSONIVS de form. lib. V. p. 472. & SAM. PITISCVS lex. antiqu. Rom. tom. III. p. 618.* Hæc omnia *indicata dissertatione cap. 1.* fusius exposui, vbi de variis custodiarum generibus apud veteres Romanos commentatus sum. In custodiendis in carcere reis Romani & militibus & vinculis utebantur. Hæc varii fuerunt generis. Alia manus vinciebant & ex catenis constabant, ad quarum duas extremitates annuli lati & crassi, qui claudi & aperiri potuerunt, adnecti solebant: alia pedes coarctabant, quo *compedes ac neruus* potissimum, a LVCA *Act. XVI, 24. ζύλον*, ab aliis *lignum, numella, ποδακακή, ποδαγραβή* vocatus, pertinent: alia collo iniciebantur, cuiusmodi *boiæ & collaria* fuerunt.

Pompeio agebat. o) Dum addit, *rogante magistratu*, consensum ordinum requirit; quia nec consul, neque alius magistratus poterat legem ferre insciente ac inuito populo. Magistratus ergo, consules, tribuni, quod legis habere vim volebant, retulerunt ad populum, interrogantes: *an velint, iubeant, hoc ita fieri*. Hinc leges dictæ *rogationes*, p) id est, interrogationes populi; de quibus GELLIVS dicto loco consulatur. §. II.

o) Hæc GELLII & MARIi Victorini verbis illustrari possunt. Ille lib. X. cap. 20. *priuilegia*, inquit, *non sunt generalia iussa; neque de vniuersis ciuibus, sed de singulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent, quia veteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus; hic vero de art. gram. p. 2466. ed. Putschii ita scribit: credo, quod ignoretis nomen, priuilegium quod dicitur. Lex enim priuilegii in vnum hominem data est. Eadem tradit & CICERO lib. III. de leg. cap. 19: in priuos homines leges ferri noluerunt, id est enim priuilegium.*

p) Rogationem nonnulli ex veteribus a lege distinxerunt. Perpicue istud ex his FESTI verbis discimus: *rogatio est, quum populus consulitur de vno pluribusue hominibus, quod non ad omnes pertineat, & de vna pluribusue rebus, de quibus, non omnibus, sanciatur. Nam quod in omnes homines resue populus sciuit, lex appellatur. Itaque Gallus Aelius ait: inter legem & rogationem hoc interest: rogatio est genus legis, quæ lex non continuo, ea rogatio non potest non esse lex, si modo iustis comitiis rogata est. His adiungi possunt, quæ ex Aelii Capitonis sententia A. GELLIVS lib. X. noct. Artic. cap. 20. ita refert: *plebiscitum est lex, quam plebs, non populus, accipit; sed totius huius rei iurisque, siue quum populus, siue quum plebs rogatur, siue quod ad vniuersos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons**

§. II.

Nata exinde est distinctio inter *legem propriam*, quæ ad ius civile referenda est, & inter *impropriam*, de singularem honore, vel iuribus; item inter *legem, senatus consultum & plebiscitum*, etiam *populiscitum*, quod nomen apud NEPOTEM in Alcibiade cap. V. num. 4. & Epaminonda cap. VII. num. 4. occurrit. q)

Z 3

CAP.

rogatio est; paucis vero interiectis sic pergit: sed quam hæc ita sint; in veteribus tamen scriptis non magnam vocabulorum istorum differentiam esse, animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine, leges adpellauerunt, eademque omnia confuso & indistincto vocabulo, rogationes dixerunt.

q) Haud abs re erit, distincte hoc loco tradere, qua ratione & quibus ritibus Romani leges suas fecerint & confirmauerint. Leges fere potuerunt magistratus maiores, ut prætores, consules, censores, tribuni militum consulari potestate, dictatores, interreges & ex minoribus magistratibus tribuni plebis. Inde non incognitæ sunt leges Aemilia a censoribus & Cornelia de agris proscriptorum, a dictatore; leges Aelia Sentia, Antonia, Ateria, Pinaria a ambitu a consulibus; leges Acilia de repetundis, Aebutia, Aelia, Apuleia, Aquilia, Canuleia cet. a tribunis plebis latæ. Lex Cæcilia de fullonibus a censoribus, Aebutia vero a prætore sancita est, cuius rei & multa, si necessarium foret, adferri possent exempla. Ipsa lex primum domi scribebatur ab iis, qui eam promulgare volebant, accitis amicis sapientibus, cum quibus omnia studiose expendebant & imprimis ad id animum suum adhibebant: num ferenda lex ad utilitatem reipublicæ spectaret, nec ne? Lex, litteris mandata, senatui tradebatur, quum sine huius consensu cum populo agere, licitum

DE SENATVSCONSVLTO.

§. I.

SENATVSCONSVLTVM decretum erat a fenatu factum, plerumque in publicis caussa, quum le-

citum haud esset, vt PAVLL. MANTIVS *de leg. cap. XXXIV.* ANT. AVGVSTINVS *d leg. cap. IV.* BARN. BRISSONIVS *de formul. lib. II. p. 138.* IO. GOTTL. HEINECCIUS *synt. ant. Rom. iurisprud. illustrant. p. 37.* pluribus docent. His peractis, ea publice tamdiu ad legendum proponebatur, v. inter eum diem, quo ista promulgari, & eum, quo deinde ferri solebat, *trinae nundinae* intercederent, haecque ratione & a rusticis omnibus, qui ad nundinas in urbem veniebant, legi posset: conf. CICERO *orat Philipp. V. cap. II. pro domo cap. XVI.* & MACROBIVS *lib. I. saturnal. cap. 16.* Locus, quo lex ferebatur erant prata Flaminia, lucum Petilinum, nonnunquam capitolium; plurimam vero partem forum, aut campus Martius. De foro locupletem testem habemus CICERONEM *pro Rab. cap. VII.* ubi, *si lex ferretur, iquit, conuolaretis ad rostra*, quippe quae in foro extiterunt. Sanciebantur leges ante solis occasum, diebus fastis, & quidem iis comitialibus, quibus non de calce tristitia ab auguribus obseruata erant signa. Fiebat legis constitutio in comitiis tam curiatis, quam centuriatis & tributis, in quibus praeco publice eam praeegebat huncque statim sequebantur, qui legem ferendam partim suadebant, partim dissuadebant; vt hoc ex QVINTILIANO *lib. II. instit. orat. cap. 4.* LIVIO *lib. XXXIV. cap. 1. & 5. lib. XLV. cap. 21.* CICERONE *lib. I. epist. 14. ad Atticum, pro leg. Manil. cap. XVII. & de amicis. cap. XXV.* liquet, quibus testimoniis BARN. BRISSONIVS *de form. lib. II. p.*

leges propriæ agant de caussis priuatorum. Duplex modus erat faciendi senatusconsultum. Præ-

Z 4

ci-

131. & PAVLL. MANVTIVS *de leg. cap. XXXV.* adiungi possunt. His peractis, in vnam nomina centuriarum coniiciebantur, vt fors significaret, quæ centuria prima, secunda, quæ tertia cet. esse debeat in ferendis suffragiis. Prima inter has secundum LIVIVM *lib. IX. cap. 38. principium* vocata fuit. Nisi tribuni plebis, consules & augures intercedebant, tum *rogatio* fiebat, & quisque ciuis ad centuriam suam, vt suffragium fieret, discedebat. Suffragia olim voce; postea vero duabus tabellis ferebantur, quarum alteri inscriptæ erant litteræ V. R., id est, *vti rogas*, in altera vero vocalis A, scilicet *antiqua probo* existabat. In eo loco, vbi populi suffragia colligebantur, exstructi erant pro numero centuriarum *pontes*, ex tabulis atque asseribus facti, hosque singuli ciues transibant, & cistulæ, quæ ponti adstabat, alterutram tabularum immittebant, & quidem, si legem probabant, illam, cui litteræ V. R. inscriptæ erant; alteram vero, vbi ipsis, legem improbandi ac reiiciendi, aderant rationes. Quando populus, collectis & numeratis tabellis, legem ferendam comprobauerat, ea, iureiurando confirmata, æri incidebatur, quo OVIDIVS respicit, quando *lib. I. metum*, v. 88. canit:

Nec verba minantia fixo

Aere ligabantur,

& CICERO, qui *orat. Philipp. I. cap. 13*: quod erit, inquit, *ita gestum, id lex erit, & in æs incidi iubebitur*, hocque & LIVIVS confirmat *lib. III. cap. 57.* vbi scribit: *priusquam urbem consules egrederentur, leges decemvirales, quibus tabulis XII. est nomen, in æs incisas, in publico proposuerint*: *conf. 10. BRODÆVM lib. IV. miscell. cap. 12. IVST. RYCKIVM de capitol. cap. XXXII. ANTON. AVGVSTINVM de legib. cap. XVI. & SAM.*

11

cipuus fiebat per discessionem, qua in diuerfas sententias ibant senatores. HIRTIVS *de bello Gallico lib. VIII. cap. 52.* Alter modus, sed minus frequens, consistebat in exquirendis sententiis, ubi contul ab illustrioribus sententiam, quid fieri vellent, exigebat. GELLIUS *lib. XIV. cap. 7.*

§. II.

Quum *senatusconsultum* scriberetur, quod plerumque vnus hominis honorem respiciebat, amici & fautores illius, si senatores essent, aut, quicumque volebant ex senatu, scribendo aderant, eorumque nomina ipsi *senatusconsulto* inferebantur. Exempla habes apud CICERONEM *lib. VIII. epist. 8. num. 12. 15. & lib. XV. ep. 6. num. 7. 8.* Quod autem de iis plebs non rogabatur, proprie loquendo leges non erant; certo modo autem vim legis habuerunt. §. III.

PITISCVM *lex. ant. Rom. tom. II. p. 416. & not. ad Sueron. p. 56.* Tabulæ hæ æneæ in ararium deferabantur, in quo opes reipublicæ, libri elephantini, signa militaria, aliaque ad rem publicam pertinentia, recondebantur. Leges ibi repositas fuisse, perspicue docet SVETONIUS *vit. Cæsar. cap. XXVIII;* cum quo ea comparanda sunt, quæ CHRIST. FRID. FRANKENSTEINIVS *de arario pop. Rom. cap. IV. & PAVLLVS MANVTIVS de legib. cap. XXXVIII.* hac de re obseruarunt. Quemadmodum nouæ leges ferebantur; ita antiquæ sæpe correctæ, auctæ, & nonnumquam quoque penitus abolitæ sunt. Si prorsus lex tollebatur, ea *abrogari;* si sola pars eius debebatur, *derogari* ista dicebatur. Quo stilo leges suas Romani consignauerint, ex egregiis fragmentis legum Seruiliæ & Thorix apud CAROL. SIGONIUM *de iudiciis p. 610. & de antiquo iure Italia p. 638.* intelligitur.

§. III.

Ceterum distinguntur in *iure* secundum aucto-
rum nomina, qui primi de re vel argumento ad
senatum retulerunt. Hinc in *digestis* memorantur
senatusconsulta Tertullianum, Trebellianum, Ma-
cedonianum, Silanianum, Claudianum, Turpil-
lianum, Velleianum, cetera.

CAP. III.

DE PLEBISCITO ET POPV-
LISCITO.

§. I.

PLEBISCITVM sequitur. Est autem *scitum* ali-
quod statutum; & inde plebiscita, vt POM-
PEIUS FESTVS definit, adpellantur ea, *quæ plebs*
suo suffragio sine patribus iussit, plebeio magistratu ro-
gante. GELLIVS lib. XV. cap. 27. ex Lælio Feli-
ce hæc adlegat: *ne leges quidem proprie, sed ple-*
biscita adpellantur, quæ tribunis plebis ferentibus ac-
cepta sunt, quibus rogationibus patricii ante non te-
nebantur, donec Quintus Hortensius dictator eam le-
gem tulit, vt eo iure, quod plebs statuisset, omnes
Quirites tenerentur. Vide plura leg. II. §. 8. *digest.*
de O. I. & legis, vbi occasio plebiscitorum explica-
tur, & legis Hortensix simul fit mentio, & caussa,
cur tradita sit, adiicitur hisce verbis: *quia multæ*
discordiæ nascebantur de his plebiscitis, pro legibus
placuit & ea obseruari lege Hortensia; & ita factum
est, vt inter plebiscita & legem species constituendi
interessent, potestas autem eadem esset. Hinc vis,
obligandi vniuersum populum, etiam plebiscitis
data.

Z 5

§. II.

§. II.

Quod vero ante legem Hortensiam plebiscita patricios non obligarent, nec pro lege haberentur; hoc exinde fuit, quia inscienter aut invito senatu fuerant facta. Ad legem autem propriam requirebatur, ut, quamlibet a tribuno, plebeio magistratu, rogata esset; senatui tamen etiam, antequam confirmaretur, ad consentiendum proponi & exhiberi deberet.

§. III.

Populiscitum in se plus est, quam plebiscitum, & vix differt a lege propria: quia *populus* omnes tres ordines comprehendit; *plebs* autem ordo vnus est, saltem senatorium excludit. GELLIUS *lib. XX. cap. 10.*

CAP. IV.

DE ROGATIONIBVS.

§. I.

ROGATIONES saepe pro legibus ponuntur apud CICERONEM & GELLIUM *lib. X. cap. 20.* Ratio hæc est, quia olim leges, magistratu rogante, ferebantur: an plebs, aut populus velit, iubeat, hoc vel illud ita fieri. Causa erat, quia in libera republica summa potestas magis apud populum, quam apud senatum fuit.

§. II.

Postea autem sub cæsaribus mutata legum consuetudo, principibus summam potestatem a populo ad se reuocantibus. Hinc pleræque leges in digestis & in codice ab imperatoribus dicuntur latae
sine

sine mentione populi, cuius iam potestas expiraverat.

C A P. V.

DE HISTORIA LEGVM.

§. I.

QVONIAM de legibus agere cœpimus, non alienum a re erit, historiam etiam atque rationem legum in libera republica aut non longe post mutatam eandem latarum, paucis explicare. Regum enim leges r) erant imperfectæ, ideoque senatus

r) Reges pro sua, qua præditi erant, potestate leges ferebant; quorum tamen numerus non adeo magnus existit. Leges has C. Papirius primum congeffit, cuius collectio *ius civile Papirianum* dicta & a MACROBIO *lib. III. saturnal. cap. II.* laudata est; ea vero, præter paucissima fragmenta, dudum periit. Post renatas literas multi in eo operam suam collocarunt, ut servatas, quasi ex naufragio, exiguas tabulas colligerent ac restituerent. Inter hos locum habent IO. GVIL. FORSTERVS in *historia iuris Rom. lib. I. cap. 6.* FVLVIVS VRSINVS, qui eas Romæ MDLXXXIII. edidit: ANT. AVGVSTINVS, cuius *de legibus* liber cum FVLVIVS VRSINI ad leges has *notis tom. II. thes. ant. Rom. Graevii p. 1139. seq.* exstat: IVST. LIPSIVS in *legibus regis & decemviralibus, tom. IV. operum p. 328.* RANDVLFHVS PRATEIVS *iurisprud. vet. Draconis & Solonis cum Roman. iure legum regiarum & decemviralium collata, Lugd. Bat. MDLIX.* ANTON. CLAR. SYLVIVS libro singulari *ad leges regias & duodecim tabular. Paris. MDCIII.* Easdem leges a LIPSIO, ANTON. AVGVSTINO & FVLV. VRSINO collectas, vna cum alijs legibus & senatus consultis FRIDERICVS

SYL:

natus Solonis leges petiit ab Atheniensibus, quæ, ad statum romanum reformatæ, a decemviris decem tabulis conscribebantur pro numero decemvirorum. Sequenti anno, quæ deesse videbantur, suppleta sunt tabulis duabus, ut duodecim fierent, qui fons est iuris Romani, quo hodieque utimur, quamquam earum sola fragmenta supersunt; s) vide LIVIVM *lib. III. cap. 34.* §. II.

SYLBVRGIVS *antiquitatibus Romanis* DIONYSII *Halicarnassei* subiecit. His addendi sunt FRANC. BALDVINI *lib. II. in leges Romuli ac leges XII. tabularum,* & STEPH. VINAND. FIGHIVS *tom. I. annal. Rom.* FRANC. MODII, IO. ROSINI, THOM. DEMPSTERI, THEOD. MARCILII aliorumque non mentionem facio.

s) De legibus decemviralibus earumque origine supra iam expositum fuit. Ipsæ æneæ tabulæ, quibus inscriptæ fuerunt, anno urbis conditæ CCCLXVIII. in Gallico incendio perierunt, & quamvis eas denuo colligerent, nec solum æri inciderent, sed etiam curarent, ut puerorum memoriæ omni studio imprimerentur, ne vnquam, suborto incendio, ex memoria hominum effluerent; seculo tamen post seruatorem natum sexto eæ amissæ nobisque sola earum fragmenta relicta sunt. Multi eruditorum ad id elaborarunt, ut istas restituerent, ex quibus præcipue ANT. AVGVSTINVS, FRANC. HOTTOMANNVS, IAC. RÆVARDVS, THEOD. MARCILIUS, DIONYSIVS & IACOBVS GOTHOFREDI, IVST. LIPSIVS, CONR. RITTERSHVSIVS aliique plures memorandi sunt. His cel. IO. NIC. FVNCIVS adiungi debet, cuius *leges XII. tabularum e suis fragmentis restitute & obseruationibus critico-antiquariis illustrate* Rintelii MDCCLXIV. prodierunt. Plura de legibus his earumque origine ac fati exhibet EVERH. OTTO *diff. de legibus duodecim tabularum.* Le-

§. II.

Crescente republica crescebant etiam delicta & quaestiones. Inde nouæ leges latæ, quia ex duodecim tabulis non omnes casus poterant diiudicari. Ex his potissimum eas, saltem præcipuas earum, memoramus, quæ apud CICERONEM occurrunt: quasdam etiam ex *digestis*, siue *pandectis* adiciamus. Pleræque autem ab *auctoribus* denominantur, nonnullæ etiam a *materia*.

§. III.

Ab auctore nomen habent apud Ciceronem *LEX acilia*, repetundarum: *ebutia*, de curatione & potestate mandanda: *elia* & *fusia*, de iure comitorum: *emilia*, sumptuariæ: *appuleia*, de coloniis, de maiestate, & alia eiusdem frumentaria: *aurelia*, iudiciaria: *cæcilia didia*, de legibus ferendis: *calpurnia*, de ambitu, & alia repetundarum: *cassia*, agraria, de damnatis, & alia tabellaria de iudiciis: *cincia*, de donis & muneribus: *clodia*, frumentaria: *calia*, de suffragiis: *cornelia* plures, testamentaria, numma-

Legum tribunitiarum, senatusconsultorum aliorumque edictorum fragmenta collecta & illustrata sunt ab ANT. AVGVSTINO, qui supra memorato de *legibus libro* alium de *senatusconsultis* addidit: PAVLLO MANVTIO *lib. de legibus Romanis*: BARNAB. BRISONIO *lib. II. de formul.* STEPH. VINANDO PIGHIO *annal. urb. Rom.* GEORG. SCHVBARTO *de fatiis iurisprud. Roman.* p. 578. seq. POMPONII LETI, FRANC. HOTTOMANNI, PAVLLI MERVLÆ, IO. VLR. ZASII aliorumque haud mentionem facio: conf. IO. ALB. FABRICIVM *bibliothec. latin. vol. I.* p. 808. & IO. GOTTL. HEINECCIUM *lynt. ant. Rom. iurisprud. illustr.* p. 3. seq.

maria, de infamia, de legatis prouincialium magistratum, de magistratibus, de maiestate, de municipiis, de proscriptione, de prouinciarum rectoribus: *curia*, de auctoritate patrum: *domitia*, de sacerdotiis: *fabia*, de numero sectatorum: *flaminia*, agraria: *flauia*, agraria: *furia*, de testamentis: *gabinia*, de legatis: *gellia cornelia*, de ciuibus: *hirtia*, de Pompeianis: *iulia*, de legationibus liberis, de prouinciis, de repetundis pecuniis, de sacerdotiis: *iunia*, de peregrinis vrbe eiiciendis: *lectoria*, de tutelis: *licinia*, de curatione & potestate mandanda, de sacerdotum electione, de sodalitiis: *licinia mucia*, de ciuibus regundis: *menia*, de magistratibus: *manilia*, de libertinorum suffragiis: *maria*, de numinis, de suffragiis: *octauia*, frumentaria: *papia*, de ciuitate, de peregrinis: *papiria*, de consecratione, & alia tabellaria de legibus: *plotia*, de vi: *pompeia*, de ambitu, de iudicibus: *porcia*, pro tergo & vita ciuium: *pupia*, de senatu comitialibus diebus non habendo: *remmia*, de calumniatoribus: *roscia*, theatralis: *rupilia*, de iudicibus, sortito dandis: *scantinia*, contra impudicos: *sempronia*, agraria, frumentaria, de capite ciuium romanorum, de prouinciis: *seruilia*, de ciuitate, de iudicibus, de repetundis: *terentia cassia*, frumentaria: *thoria*, de vectigalibus: *tullia*, de ambitu: *valegia*, de tyrannide Sullæ: *varia*, de maiestate: *vatinia*, de alternis consiliis, de prouinciis: *voconia*, de hereditatibus feminarum: & aliæ plures. t)

§. IV.

t) Aliæ eiusmodi leges enarrari possent, nisi id ab instituto

§. IV.

In pandectis memorantur *aquila*, de damno iniuriæ: *atinia*, de vfucapione: *cornelia*, de falso, de iniuriis, de lufu, de ficariis & veneficis: *fabia*, de plagiariis: *falcidia*, testamentaria: *glicia*, de inofficiofo testamento: *hortenfia*, de plebifcitis: *iulia*, de ambitu, de annonâ, de maritandis ordinibus, de peculatu, de repetundis, de refiduis, de vi priuata, de vi publica: *iunia vellea*, de testamētis: *papia poppæa*, de connubiis: *petronia*, de feruis: *pompeia*, de parricidis: *plautia*, de vi: *serbonia*, de lufitanis, & aliæ.

§. V.

Quædam leges, quamuis auctores non ignoti effent, a materia denominabantur. Tales funt *leges agrariæ* multæ, u) de agris populi diuidendis, quæ sæpe cauffæ tumultus exftiterunt: *annales*, fiue *annariæ*, x) quæ magiftratu certam ætatem

tuto paullo alienum effe videretur. Qui plura defiderat, præter *PIGHIVM*, *HOTTOMANNVM*, *MANVTIVM* & *AVGVSTINVM* adire potest *SAM. PITISCVM lex. ant. Rom. rom. II. p. 419. feq.*

u) Quo leges *cassia*, *licinia*, *flaminia*, *sempronia*, *apuleia*, *tullia* aliæque pertinent.

x) Legem annalem *L. Villius*, tribunus plebis, anno vrbis *DLXXIV.* fanxit, *L. Manlio Acidino Fuluiano* & *Q. Fulvio Flacco* confuilibus. Mentionem legis huius faciunt *LIVIVS lib. XL. cap. 43.* *CICERO orat. philipp. V. cap. 17.* *OVIDIVS lib. V. faftor. v. 65.* & *ARNOBIVS adu. gent. lib. II. p. 95.* Conf. *ANT. AVGVSTINVM de legib. rom. II. thef. ant. Rom. Græuii p. 1267.* *PAVLL. MANVTIVM de legib. cap. VI.*

P.

tem præscribent: *frumentaria* variorum: *sumtuaria*, y) quibus luxuria conuiuorum prohibebatur: *tabellaria*, z) de dicendis sententiis & suffragiis ferendis per tabellas: *vicesumarum*, de vegetali vicesimæ: & similes.

CAP. VI.

DE EDICTO PRÆTORIS.

§. I.

POSTERIORVM cæsarum leges ex digestis, codice & nouellis notæ sunt. De *edicto prætoris* tantum pauca hic adiungimus. Qui enim iudiciis ordinariis, in foro habitis, præerat prætor urbanus, sub initium muneris sui in albo scripta edicta proponebat, supplendi iuris ciuilibus causa, secundum quæ ius per annum suum dicturus esset.

§. II.

Addebat etiam certas formulas, quibus diebus & qua ratione ac modo, a patribus etiam obseruando, id esset facturum. Hinc, quicquid iussit prætor, *edictum* postea vocabatur, & frequens in iure vox est, *prætor edicit*. Si prætor edictum antecessoris retinebat, vocabatur *edictum tralatium*.

§. III.

p. 1043. IVST. LIPSIVM *de magistrat. pop. Rom. tom. III. operum* p. 1431. & SAM. PITISCVM *not. ad Sueton.* p. 514.

- y) Huc leges sumtuariæ: æmilia, antia, cornelia, fania, iulia, licinia & orchia referendæ sunt.
z) Vide leges cassiam, cæliam, gabiniam, papiriam aliasque apud SAM. PITISCVM *lex. ant. Rom. tom. II.* p. 421. seq.

§. III.

Tandem Hadriani tempore Saluius Iulianus iureconsultus composuit *edictum perpetuum*, quod prætores obseruarent; nec mutarent edicta annis singulis. Huius fragmenta satis copiosa supersunt, a diuersis edita, ex quibus intelligimus, qualia fuerint edicta prætorum. a) De auctore huius edicti vide EUTROPIVM *lib. VIII. cap. 9.*

SECT. III.

DE COMITIIS.

CAP. I.

DE DISTRIBUTIONE POPVLI, COMITIA HABENTIS.

§. I.

ROMANVS populus varie distributus fuit, præcipue a Seruio Tullio, sexto rege, quamuis Romulus etiam, etsi ruditer, in hac parte egisset. Huic enim tribuunt tribus & curias, in populo institutas; classes autem & centurias Seruio. LIVIUS *lib. I. cap. 43.* videtur, vtrumque dare Seruio, Romulo nihil, aut parum. Sed forsan ordinatius Seruius fecit, quod ruditer Romulus instituerat. Nam ipse LIVIUS *lib. IV. cap. 4.* Seruio tantum tribuit descriptionem centuriarum classiumque. b)

§. II.

a) De edictis prætorum iam supra expositum fuit.

b) A LIVIO DIONYSIVS *Halicarnassens*, ab ytroque vetero PLVTARCHVS dissentit, vt fule monstrat CAROL.